

Wu Sheng

Izvir

1

Če bi na mizi razprostrli zemljevid Tajvana, bi videli samo številne modre vijuge, narisane na dvodimenzionalni mešanici zelene, rumene in rjave: otok vretenaste oblike, ki ga objema širjava oceana. S svetovne perspektive je Tajvan samo pikica na robu velikanske evrazijske celine.

Še vedno se spominjam japonskega filma, ki sem ga videl v otroštvu. Njegov naslov so v kitajščino prevedli kot *Rojstvo Japonske*. V tem veličastnem filmu se je bogata mitološka domišljija združila z zgodovinskimi in kulturnimi pojmi, zato se je v zgodbi simbolizem tekoče magme, ki jo je bruhalo japonska gora Fudži, mešal s podobami prazgodovinskih zveri, kakršni so bili dinozavri.

Včasih si poskušam predstavljati, kako se je pred davnimi časi otok Tajvan rodil iz penastih valov. Zanima me, kako se je zgodilo. Seveda to ni bila nenadna preobrazba, kot nam jih prikazujejo v znanstvenofantastičnih filmih, temveč je otok današnjo obliko in videz dobil v zelo počasnem, razvlečenem razvoju.

Predstavljaj sem si prvobitno Formoso, ki se pojavi kot čudovito pisana risanka, kot sijajno pristen ognjemet nešteti možnosti. Toda kako naj jaz, sodobni človek, bitje, ki ga je ukrotila civilizacija, sledim in si predstavljam to začetno, starodavno stanje?

Wu Sheng je psevdonim Wuja Sheng-hsiunga. Rodil se je v mestu Changhua leta 1944 in je že v otroštvu pokazal veliko zanimanje za književnost. Po diplomi na Pingtunški fakulteti za agrikulturno se je vrnil v rodni kraj in postal učitelj biologije na nižji srednji šoli. Wujeva ljubezen do podeželja se kaže tudi skozi njegovo pisanje. Kadar ne poučuje, obdeluje svojo zemljo. Njegova poezija in eseji so žive, resnične podobe kmečkega življenja. Leta 1980 so ga povabili na delavnico mednarodnih pisateljev, ki jo je gostila Univerza Iowa. Prejel je književno nagrado Wu San-liena in nagrado za prvo sodobno kitajsko poezijo sodobnega društva za poezijo. Wu Sheng je zdaj upokojen, posveča se varovanju okolja in z veseljem sadi drevesa.

Spomladi leta 2002 so odkrili še en gozd velikanskih školjkastih paci-pres, ki so se skrivale visoko v odmaknjenih gorah. Osupljivi pogled na ta veličastna drevesa nam ponuja odblesk starega Tajvana, ki je obstajal, preden je bila deželna obdelana. Če se sprehodite skozi vasi in mesteca tajvanskega podeželja, lahko vidite obilico krajevnih imen, ki izdajajo nekdanjo navezanost na vodo: Qingshui (Čista voda), Longquan (Zmajev izvir), Shuitou (Studenec), Yongquan (Šumeči vrelec), Changliu (Neskončni tok) ali Yizhou (Rečni otoček). Čeprav ti kraji danes niso nič drugačni od drugih sušnih mest, saj so njihovi naravni vodni viri že zdavnaj izginili, nam njihova imena še vedno pričajo o nekdanjem Tajvanu, na katerem je bilo mogoče povsod najti tekočo vodo.

Tajvan je morda res majhen, vendar je velik del njegove površine gorat, pokrit s terasami in vrtoglavimi vrhovi. S pobočij in prepadov teh gorskih verig se stekajo številne reke. Našteli so jih natančno 129, od katerih je šest daljših od 100 kilometrov, najdaljša pa je reka Zhuoshui. Njeno povodje obsega štiri okraje: Nantou, Changhua, Yunlin in Chiayi.

Če reko Zhuoshui primerjamo z veletoki drugih držav, ki obsegajo precej večja območja, Zhuoshui seveda ni posebej pomembna. Zanimivo pa je, da zaradi nenavadno strmih tajvanskih gora, ki se presenetljivo hitro vzpenjo iz ravnice, tiste reke, ki izvirajo v njihovih višinah, v svojih kratkih, a urnih in zavitih tokovih, ki se vijejo skozi grobo pokrajino vse do morja, pretečejo tudi veliko višinsko razliko. Ker je k temu primešano še spremenljivo podnebje, ki je značilno za morske otoke, je tajvanska ekološka raznolikost zelo bogata. Navpična razporeditev flore in favne zajema tropske, subtropske in zmerne pasove v nižinah ter hladni pas v višavju. Zdi se, da so se na malem otoškem Tajvanu zbrala vsa raznolika življenjska okolja, kar jih je na Zemlji, od ekvatorialnega do polarnega.

Osupli biologi z vsega sveta hvalijo in občudujejo številne tajvanske domorodne vrste rastlin in živali, ki jih ni mogoče najti nikjer drugje, in bujno pokrajino, na katero smo upravičeno ponosni. Prav je imel tisti, ki je rekel: "Tajvan je kot muzej, v katerem je razstavljen prerez svetovnih vrst."

2

Osrednje gorovje se od gore Bilu, ki se dviga severno od Qilaiskega glavnega vrha, razteza proti jugozahodu vse do gore Nenggao. Njegovi vršaci tvorijo mejo med okrajema Nantou in Hualien. Okraj Nantou je geografsko središče Tajvana, srce dežele, iz katerega se otok širi proti severu in jugu, vzhodu in zahodu. Če geografski širini in višini dodamo še

tridimenzionalni podaljšek navpične in vodoravne ravnine, kjer je os x na ravni morja, so najvišje točke na osi y natanko na mejnih črtah, ki Nantou ločujejo od okrajev Yunlin, Chiayi in Hualien.

Z ženo sva se že vse leto skoraj nenehno premikala, potovala sva sem in tja na najinem "raziskovalnem ogledu" Nantouja. Šele ko sva se odpravila na izlet in sva se sama soočila z geografskimi značilnostmi, sva razumela, da tiste preproste, abstraktne črtice na najinem zemljevidu pravzaprav predstavljajo velikanski izziv, kadar hočeš vse obiskati v resničnem svetu. Dlje kot sva iskala reko Zhuoshui in njen izvir, bolj se nama je dozdevalo, da nikoli ne bova zares končala te poti, saj se je v najinih srcih želja po očaranem vzdikljanju ob lepotah zelenih razgledov bojevala z občutkom sramu, ker sva o njih vedela tako malo.

Ko sem prvič prišel v gornji tok reke Zhuoshui, me je osupnila smaragdna množica vrtoglavih vrhov. Eden je bil višji od drugega in cikcakasti grebeni so metali široke loke sence na pobočja, ki so se lesketala v različnih odtenkih temnejše in svetlejšje zelene. Vsi ti fini odtenki so bili preveč za preprostega kmeta, čigar življenje je bilo tako zelo oddaljeno od teh visokih gorskih območij.

Mogočne gmote gora, ki so se druga za drugo dvigale v neskončnih nizih, so povezovale in hkrati ločevale en greben od drugega. Ko je sonce počasi potovalo po nebu, so njegovi žarki padali pod spremenljivimi koti, da so ustvarjali sanjske obrobe, ki so označevale mehke, bežne meje med prisojnimi pobočji in predeli, ki so se skrivali v globokih sencah. Kraji, kjer se je ena gorska veriga spojila z naslednjo, so bili skrivnostni, da sem lahko jasno občudoval veličastnost razgleda in se obenem nemirno zavedel, da bi raziskovanje prave narave teh gora zahtevalo dolgo, težavno potovanje – izjemno zahtevno pohodniško odpravo.

Nepremičen kakor gora je pogost izraz, ki odseva trajnost in trdnost. Vseeno pa si moramo razširiti obzorja in si ogledati širšo podobo zemeljske zgodovine. Iz tega zornega kota lahko vidimo, da so nepremične, nespremenljive gore pred našimi očmi prav takšne, kot nenehno tekoče vode: oboje so ujete v trajen krog rasti in razkroja.

Pred 200 ali 400 milijoni let, proti koncu pliocena, je filipinska morska plošča trčila ob evrazijsko celinsko ploščo. Podrivanje in stiskanje, ki sta sledila, sta sprožila proces, ki se mu reče nastajanje gorstev ob tektonskih prelomnicah. Tako se je Tajvan dvignil z dna Tihega oceana, čisto blizu evrazijske obale. Skupaj z Japonsko, otočjem Rjukju in Filipini otok zdaj sestavlja cvetni kiti podobno otočje na tihooceanskem robu.

Čeprav se tektonske plošče morda zdijo trdne in neupogljive, so v rokah mogočnih naravnih sil mehke kot glina; te jih potiskajo sem in tja

in povzročajo, da zaporedja drobcih, sunkovitih gibov iz same skale oblikujejo valovite gube različnih velikosti. Ena od teh gub je velikansko tajvansko Osrednje gorovje, ki se je dvignilo v istem orogenetskem gibanju kot druge visoke gore na otoku. Nato se je voda iz zemeljskega ozračja, ki je v obliki dežja padala na gorske grebene in doline, združila in oblikovala neštete reke in potoke.

Ko sva z ženo iskala izvir reke Zhuoshui, sva se odpeljala do gore Hehuan po avtocesti 14A. Ustavila sva se na wulinškem parkirišču, da bi se razgledala. Wuling je trenutno najvišja točka, ki jo je mogoče doseči na tajvanskem javnem cestnem omrežju. Ko sva gledala s tega širnega, odprtega visokogorskega razgledišča, kjer so bili okoliški vrhovi na najini višini ali so celo ležali nižje, se nama je zdelo, da se je svet skrčil. Visoke gore, ki so se nama v nižini zdele tako orjaške in nedosegljive, so bile zdaj prijetni sosedi, koničasti vrhovi pa so bili tako blizu, da bi se jih lahko dotaknila. Toda ta optična prevara ni mogla skriti dejstva, da so razdalje med gorami pravzaprav velikanske. Če bi jih poskušal premeriti peš, bi bil tak podvig neverjetno zahteven. Takrat bi se šele zavedel, kako odročne, kako nedoumljivo oddaljene so te gore v resnici.

Ko sva stala na vrhu Wulinga in poskušala razlage domačinov povezati s podobnicami na zemljevidu, sem se naučil, da je niz temnih, strmih pobočij, ki se ga je videlo na jugovzhodni strani doline in ki se je z neprijetno sunkovitostjo dvignil do visokih grebenov, pravzaprav ravno skrivnostni gorski greben Črni Qilai, o katerem je bilo povedanih toliko zgodb. Eden od vršacev se je dvigal nad ostalimi: Qilaiski glavni vrh.

Nekoliko bliže je bilo Sakumsko sedlo, trdno kot mati zemlja, mogočni trup, ki se velikodušno razteza med vrhovoma, ki sta bila njegovi dvignjeni roki. To območje je bilo že milijone in milijone let zbiralnik za sezonska deževja, ki padajo z nebes. Vsaka kapljica, ki pade na ti dve velikanski gorski verigi, postane del množice rečic in potokov, ki se pod Sakumskim sedlom združijo in ustvarijo povodje reke Zhuoshui.

Po tistem raziskovalnem izletu med gore in reke se mi je zazdelo, da se je samih gora, resničnih objektov, še težje oprijeti kot voda. Težko je bilo združiti geografsko širino, dolžino in obrise na dvodimenzionalnem zemljevidu s trodimenzionalno resničnostjo, ki se je odpirala pred mano. Težko je bilo povezati abstraktno s stvarnim. Spremenljiva, neskončno tekoča vodna omrežja so bila zares podobna modrim avtocestnim črtam, ki so bile zarisane na obličje matere Zemlje. Ko sem stal v višavju in opazoval pokrajino pod sabo, sem ugotovil, da je bila primerjava med razgledom in topografskimi potezami na zemljevidu pravzaprav preprosta.

3

Statistični podatki pravijo, da je na zemlji pod zemeljskim površjem osemtisočkrat več vode, kot je v rekah in drugih vodotokih, in osemdesetkrat več, kot je v jezerih. Največjega vodnega zbiralnika sploh ne moremo videti, saj se nahaja v globinah planeta, tako kot nafta in premog, ki sta se v milijonih let nabrala pod zemljo. Tudi podtalnica je radodarno darilo razkošja matere Zemlje.

Vsakič, ko dežuje, gosti gozdovi in sočno rastlinje čuvajo in shranjujejo dragoceno vodo. Ko skalnate plasti prebijejo zemeljsko površje ali se razkoljejo ter ustvarijo pečine in skalne odlome, v podzemlju zbrane vode izbruhnjejo na površje in oblikujejo nove studence in slapove, ki se nazadnje zlijejo skupaj in odtečejo v globoke doline. Tako se začnejo dolge, hitre poti velikih rek.

Kaj je pravzaprav izvir reke? Kje se reka začne? Na katero pobočje je padla prva kaplja z visokega neba? Kako se sprosti podtalnica, ki je shranjena globoko v zemlji in koreninah dreves, in postane deroča reka?

Poskušam si predstavljati, da sem tista prva kaplja, ki spolzi iz razpoke v grafitnem skrilavcu, kaplja, ki nosi tajvanske obete. Svojo pot začne kot ledeni kristal v gorskem višavju, nadaljuje skozi goste gozdove in teče po špranjah med skalami, pada čez pečine in brezna, izgine pod zemljo in skrita leži pod površjem, nato pa se znova dvigne in postane del vrvečega izvira, ljubkuje široko, globoko območje osrednjega Tajvana in nazadnje lagodno steče v morje ...

Tekoča voda je res vir življenja, rečne delte pa so zibelka kulture. Starodavne civilizacije so se vse brez izjeme razvile v kotlinah velikih rek: Ganges v Indiji, Evfrat in Tigris na Bližnjem vzhodu ter Rumena reka na Kitajskem, vse so zibelke človeške civilizacije. Tajvan, ki je sicer samo majhen otok, se lahko tudi pohvali z zapletenim, gosto prepredenim rečnim omrežjem. Te reke so popkovine ljudstva, saj so tisoče let oblikovale človekov način življenja, spojile so razlike in potegnile skladne meje tajvanske vseobsegajoče kulture.

Od nekdaj sem živel na podeželju ob spodnjem toku reke Zhuoshui, kjer njena struga zavije okrog južnega dela naših posesti in nadaljuje pot proti morju. Ko sem bil še deček, sem podnevi pogosto spremljal mater, ki je šla na "vodni obhod", saj je morala preveriti, ali je bilo na poljih dovolj vode, in jo po potrebi dotočiti. Celo sredi noči je sama sedela na "vodni straži" in budno pazila na drobni curek, ki je namakal polja. Ni si drznila oditi domov, saj sveže posajeni riževi kalčki nikoli ne smejo biti na suhem.

Kadar se je namakalni jarek presušil in se je dotok na naše polje ustavil, je mama z motiko na rami odkorakala okrog dvignjenih obrob naših polj, vse do brega reke, kjer je vodo iz reke Zhuoshui preusmerila na našo zemljo.

Voda je življenje kmetov, zato izbruhne marsikateri spor o namakalnih pravicah med bolj vzkipljivimi vaščani, ki hočejo več vode za svoja polja, in lastniki sosednjih posesti. Ta nesoglasja včasih celo prerastejo v poštene prepire.

Reka Zhuoshui nikoli ni bila nežna, skrbna mati kmetom, ki so odvisni od rečne vode, s katero namakajo polja in vzgajajo pridelek. Med deževnim obdobjem z močnimi nalivi naraste v divji hudournik, spremeni se v mogočnega zmaja, ki vrtinči blato, ko se silovito zaganja po strugi. Kadar reka pobesni, je ni mogoče obrzdati. Ko pa se mokro obdobje konča, kmalu ostane samo še ničvreden potoček in struga je veliko večino leta popolnoma presušena. Od reke ostane le nekaj razmetanih prodnikov in skal. Takrat na riževih poljih ob reki močno primanjkuje vode. Kmetje se nikakor ne morejo zanašati na spremenljivo količino padavin, ki je nepredvidljiva kot vremenski vzorci.

Kje torej začne teči reka? Če ima zgornji tok reke vse leto dobro zalogo tekoče vode, zakaj ta sveži tok skoraj popolnoma izgine v nižinah? Zakaj otok Tajvan, ki leži na poti tihoceanskih zračnih tokov, ki prinašajo obilico vlage in bogata deževja, ne zna zadržati svoje vode, njegovi ljudje in pridelki v obalnih območjih pa trpijo zaradi hude suše?

Zakaj Tajvan, ki so ga včasih imenovali Otok gozdov, ne zna varčevati z vodnim bogastvom? Zakaj dopušča, da se izdatno deževje spremeni v besneč hudournik, ki v enem silovitem sunku uniči pokrajino in domove? Ali lahko reko, ki niha med poplavam in popolno sušo, sploh slavimo kot "mater Reko"?

Kaj se lahko naučimo iz romanja k izviru te reke?

4

*Divjam po strugi, tečem in se igram
Podim se po bregovih
Moje otroštvo je bilo zaradi tebe živahno in barvito
Tvoje vode so vedno tekle in mrmrale
Napajale so riževa polja v moji rodni vasi
Včasih sem sanjal, kako tvoja voda brbota iz zemlje
Tvoj izvir je tako blizu, a me od daleč kliče: Poišči me ...*

Pogledal sem v geografsko poglavje učbenika za nižjo srednjo šolo z naslovom *Spoznajmo Tajvan*, kjer piše: "Reka Zhuoshui je dolga 168 kilometrov." Zanima me, ali ta številka vključuje vse pritoke, ali je samo razdalja, ki jo preteče glavni tok. Nisem prepričan.

Načrt poti najine odprave, katere cilj je bil izvir reke Zhuoshui, naju je najprej popeljal po avtocesti 14A do vrha gore Hehuan. Od tam sva zagledala Sakumsko sedlo med severnim vrhom gore Qilai in vzhodnim vrhom gore Hehuan. Od vseh rečic, ki so tekle v široki dolini pod nama, je bila reka Wanda najpomembnejši pritok reke Zhuoshui v zgornjem toku. Zdaj je bila narasla, saj se je očitno talil gorski sneg iz prejšnje zime. Če bi se hotel dotakniti vode, bi moral zapustiti gorski greben in se spustiti vse do razcepljene rečne doline. Tam je na bregu glavnega toka stala tudi vas, ki je bila najbližje glavnemu izviru reke Zhuoshui: Jingguan.

Reka Wanda, ki ji pravijo tudi Wushe, se reki Zhuoshui pridruži nekoliko južneje od vročih vrelcev pri Lushanu. Domorodni prebivalci iz plemena Taiyal živijo v severnem območju, na terasastih bregovih glavnega toka, kjer so zgradili več vasic. Če se pomikamo po toku navzdol, si naselja sledijo takole: Jingguan, Pinghe, Pingjing, Lushan in Chuanyang.

Peljala sva se skozi "gorsko nadzorno točko" pred lushansko osnovno šolo, sledila cesti Obrtne zadruga in se odpeljala navzgor ob toku reke Zhuoshui. Po približno šestih kilometrih se je cesta odcepila na desno in vodila mimo Tunyuana do Tianchija, Nebeškega tolmana. Ljudje pravijo, da je ta cesta v resnici starodavna gorska pot do gore Nenggao. Trenutno je v zelo slabem stanju, na njej je polno nevarnih odsekov in preprek. Brez navodil kakšnega izkušenega domačega vodiča se v tisto smer nisva upala odpraviti.

Reka Talouwan izvira pri Nebeškem tolmanu. Že samo ime kraja diši po sveži, čisti nežnosti, ki daje vtis, da si se približal nebesom. Tam gotovo bivajo nesmrtni. Čeprav nikoli nisem imel priložnosti, da bi obiskal tolmun, sem slišal, da so celo vode Nebeškega tolmana postajale vse bolj onesnažene. Evtrofikacija je povzročila cvetenje alg in počasi uničuje ekosistem tega gorskega jezera. Takšne stvari me grozno razžalostijo.

Ampak z ženo nisva zavila proti Tianchiju, temveč sva pot nadaljevala proti severovzhodu, po vijugasti cesti, ki je sledila bregovom reke Zhuoshui. Najprej sva se peljala skozi Pingjing in po kakih šestih kilometrih prispela v Jingguan. Nobena plemenska skupnost ne živi više v zgornjem toku reke Zhuoshui. Prelepo, pomirjajoče in sanjsko ime vasic, ki pomeni "mirno in tiho opazovati", so zdaj spremenili v Vas sodelovanja.

Ko sva prispela tja, sva ugotovila, da reke nikakor ne izvirajo samo v eni, natančno določeni točki. Ko je najin avto počasi lezel po okljukasti gorski

cesti, ki se je vila po robovih strmih prepadov, sva videla, da brbotajoča voda pronica iz razpok v bližnjih gorskih pobočjih, pada prek odsekanih brezen in se združuje v slapove različnih velikosti. Najino navdušenje nad penastim stopničastim slapom na desni se je komaj poleglo, ko sva zavila okrog ovinka in na levi v daljavi zagledala veliko srebrno zaveso. Tolmuni čiste, mrzle gorske vode so se kazali na obeh straneh ceste in se spuščali v presunljive stopničaste brzice in izvire, ki so pljuskali čez pečine.

Številčnost svežih izvirov me je presenetila; napajali so zgornji tok reke, tisti tok, ki je že tisoče in tisoče let pljuskal v dolino, ne da bi se presušil, in ovijal vso vas Jिंगguan v prijetno mrmranje tekoče vode.

Vas Jिंगguan je razdeljena na zgornje in spodnje naselje. Parkirala sva pred vrati v osnovno šolo Sodelovanja v spodnjem naselju in Obrtni cesti sledila navzdol v terasasto rečno dolino. Kmalu sva se znašla pri strugi, ki je bila bleščeče črna, reka Zhuoshui pa je brzela skozi sotesko v obliki črke U, pljuskala je in žuborela in glasno vršala pod jungguanskim mostom.

*Grušč in droben pesek
Vijugast potok teče v široki strugi
Smaragdna drevesa in grčavo grmovje
se oklepajo strme globeli in božajo pečine
Žuborenje vode in ptičje petje
Globoko v samotnem gozdu in hkrati ob bregu
Dolgo čakam in nerad odidem ...*

5

Strmi grebeni, ki z obeh strani objemajo reko Zhuoshui, so večinoma zgrajeni iz črne sljude. Pred stotinami milijonov let so bile te gorske verige samo številne plasti naloženega blata na dnu oceana, ki so se zelo počasi pretvarjale v skrilavec. Kadar se del zemljine skorje potopi globoko v magmatsko plast zemljinega plašča, se proces imenuje kamninski krog. Pri tem drugi deli skorje silijo navzgor in se počasi dvignejo v svetovne gorske verige. Te orogenetske sile so ustvarile tudi ves otok Tajvan.

Medtem ko gore nenehno rastejo, se hkrati razkrajajo, saj voda in veter odnašata skalne drobce. Seveda se takšne spremembe dogajajo strašno počasi: nova skala se dviga, stara skala se drobi zaradi dežja in erozije, dokler se velikanski bloki sljude ne razkrojijo v drobcene koščke, ki jih odplakne večni tok vode, da se na dnu rečne struge počasi nalagajo v meljevec.

V strugi reke Zhuoshui pri vasi Jingguan so se skrilste plošče razcepile v podolgovate "svinčnike", ki razmetani ležijo na soncu. Raztreseni delci kristalne sljude se bleščijo s temnim, mehkim sojem in odbijajo svetlobo. Vsi ti kosi klastične skale se bodo sčasoma zdrobili v črno glinasto ilovico, ki je značilna za spodnji tok reke, in se bodo nazadnje usedli na dno morja.

Prozorne, kristalom podobne kapljice vode curljajo iz razpok v grafitnem skrilačcu in prosto tečejo po naravnem terenu. Kmalu se zlijejo skupaj in postanejo reka. Prepričan sem, da bi morali prešteti vso množico drobnih razvejitev in majcenih pritokov, ki se pridružijo glavni reki v zgornjem toku, kot sem videl na lastne oči. Skupna dolžina reke Zhuoshui bi tako vsekakor presegla 168 kilometrov, kakor je zapisano v uradnih dokumentih.

Ker ljudi, ki živijo ob zgornjem toku reke, obkroža toliko vode, se jim ni treba zanašati na vodovodna podjetja. Povsod je toliko izvirov, da si morajo s cevmi samo napeljati vodo v domove, pa lahko takoj uživajo bogastvo najčistejše mineralne vode.

Sveža voda, ki brbota iz zemlje, je zelo verjetno prav tista, ki je pronicala skozi prst širnih gozdov pred stotinami ali tisoči let in jo je vsrkalo zapleteno omrežje rastlinskih, drevesnih korenin. Shranjena je bila med skalami in se je počasi precejala skozi prst, dokler ni postala sveža podtalnica.

Razkošje nekdanjih vodnih zalog je nekoč napajalo goste gozdove, ki so potem priskrbeli hrano raznovrstnim divjim živalim. Voda je bila torej izjemno pomemben dejavnik pri ustvarjanju trdnega, uravnoveženega ekosistema, ki so si ga delile divje živali in Taiyalski staroselci, ki so živali lovili za hrano. To so bili dnevi izobilja in samozadostnosti.

Danes je čas lova že davno pozabljen, zamenjal ga je gospodarski sistem, ki poudarja zasebno last, podpirajo pa ga vseprisotni mediji. Namerno požiganje gozdov zavoljo obdelovanja zemlje, ki je bilo prej omejeno na spodnji tok reke, se je razširilo tudi v višavje, vse do izvirov velikih potokov. Ko si kmetijstvo podvrže gore, so čisti visokogorski izviri vse bolj ogroženi zaradi onesnaževanja. Se ljudje v visokoležečih vaseh, ki so od rojstva vajeni zelenih pobočij in sveže vode, zavedajo razkroja domačega okolja?